

Landbruket og pollinatorene

Wenche Dramstad & Wendy Fjellstad, NIBIO
wenche.dramstad@nibio.no

Insectageddon. Det var beskrivelsen den britiske journalisten George Monbiot brukte i The Guardian i oktober i 2017 da han skulle formidle resultatene fra en tysk studie av utviklingen i insektpopulasjoner. Denne studien hadde pågått i 27 år, og samlet insekter fra vernede områder i Tyskland. Nedgangen var dramatisk. Årsakene til nedgangen vet man ikke. Vanlige forklaringer er bruken av sprøytemidler i landbruket og endringer i landskapsstrukturen – ikke i de vernede områder - men i så mye av landskapet omkring at det påvirker også de vernede arealene. Landskapet, og da særlig jordbrukslandskapet, er blitt mye mere storskala. For insekter som er avhengige av det som skjer mellom jordene, langs skogkanter og veikanter, i hager og små restareal har dette antagelig vært en veldig dårlig utvikling.

Hvorfor betyr det noe om det blir færre insekter i verden? Insekter spiller mange viktige roller i økosystemer, for eksempel som nedbrytere, som næring for andre arter og som pollinatorer. De frakter pollen fra blomst til blomst, og sikrer derved produksjon av frukt, bær og frø. Globalt er cirka 90 % av alle blomsterplanter helt eller delvis avhengige av hjelp i pollineringen.

Denne pollineringen betyr mye for mennesker. Det internasjonale naturpanelet (IPBES) har påpekt at mer enn tre fjerdedeler av de viktigste jordbruksvekstene globalt trenger pollinatorer for å gi god avling, og at 5–8 prosent av den globale matproduksjonen er avhengig av pollinatorer. Når det gjelder spesielle næringsstoffer, som lipider og fettløselige vitaminer fra planter, er de insektpollinerte plantene enda viktigere. Så mye som 74 % av alle plante-

baserte lipider i verdens jordbruksvekster og 98 % av tilgjengelig vitamin C produsert globalt kommer fra planter som bestøves av dyr eller insekter. Og det er en rekke varer vi vil få problemer med å produsere om pollinatorer blir borte, blant annet kaffe og sjokolade, mandler, bønner og tomater og frukt som jordbær, blåbær og bringebær. Landbruket er med andre ord svært viktig for insektene – og insektene er svært viktige for landbruket!

Hvordan situasjonen for pollinatorer er i Norge vet vi dessverre ikke så mye om, for vi har ikke som Tyskland hatt en slik langsiktig overvåking. Omtrent en fjerdedel av de pollinerende insektene er ført opp på den norske rødlista. Og jordbrukslandskapet har endret seg også her i landet, om enn ikke i like sterk grad som i en del andre europeiske land. Dette dokumenterer vi gjennom overvåkingsprogrammet for jordbrukets kulturlandskap (3Q). Vi ser også at blomstermangfoldet endrer seg på en del arealtyper, og dette går tilsynelatende heller ikke i pollinatorenes retning. Dette er tendenser vi må ha med når bioøkonomien øker etterspørsel etter fornybare biologiske ressurser og vi skal "...legge til rette for bærekraftig, effektiv og lønnsom produksjon, uttak og foredling..." slik det står å lese i Regjeringens bioøkonomistrategi.

Samtidig er det et positivt, økende engasjement, i befolkningen generelt, i jordbruket, i hageag og også i politiske kretser. Et synlig resultat av dette er at vi siden 2018 har en pollinatorstrategi i Norge. Den formidler også den viktige rollen landbruket kan – og forhåpentligvis vil - spille når det gjelder å ta vare på pollinatorene i Norge